

SYSTÉMOVÁ PODPORA
INKLUZIVNÍHO
VZDĚLÁVÁNÍ V ČR

www.inkluze.upol.cz
CZ.1.7./1.2.00/43.0003

Výstup projektu

„Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR“

Počty dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v předškolním vzdělávání v ČR

Hlavní partner:

Partneři:

Autoři: Mgr. Jan Klusáček, Ing. Daniel Hrstka
Editace: Mgr. Lenka Felcmanová

Univerzita Palackého v Olomouci, Člověk v tísni, o.p.s.,
2015

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Obsah

Obsah	2
Úvod a cíle analýzy	3
Metodologie a zdroje dat	4
1 Děti se zdravotním postižením	5
1.1 Celkové počty dětí se zdravotním postižením v předškolním vzdělávání v krajích ČR	5
1.2 Jak často jsou diagnostikovány jednotlivé druhy zdravotního postižení?	10
1.3 Srovnání diagnostiky různých druhů zdravotního postižení v předškolním vzdělávání a v základním vzdělávání	16
1.4 Vzdělání v běžných a speciálních třídách mateřských škol.....	19
2 Děti se sociálním znevýhodněním	23
2.1 Děti v systému sociálně-právní ochrany dětí – děti traumatizované a vážně zanedbávané	23
2.2 Děti znevýhodněné ve vzdělávání sociokulturní odlišností – počty dětí s jiným než českým státním občanstvím	27
Literatura a zdroje	30

Úvod a cíle analýzy

V projektu Systémová podpora inkluzivního vzdělávání vznikla série materiálů k podpoře pedagogů i asistentů pedagoga při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Dokumenty jsou koncipovány tak, aby byly plně v souladu s novelou školského zákona, jejíž účinnost je stanovena od 1. 9. 2016. Například „Katalog podpůrných opatření“, jeden z klíčových výstupů projektu, představující soubor podpůrných opatření uspořádaných do logického, vnitřně koherentního, a přesto diverzifikovaného modelu, byl přímo připraven pro implementaci v rámci nového systému.

K zajištění co největšího praktického dopadu těchto materiálů zpracoval realizační tým řadu analýz, studií a expertních odhadů, v rámci nichž byla shromážděna a interpretována data, která jsou pro uchopení celé problematiky nezbytná.

Nezbytným východiskem pro navržení funkčních nástrojů podpory škol i pro stanovení systémových doporučení je důkladné mapování současné situace ve vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Za tímto účelem jsme vytvořili zde předkládanou analýzu současného počtu dětí se SVP v předškolním vzdělávání. Analýza shrnuje dostupná data o počtech žáků se SVP, a to v rámci kategorií definovaných školským zákonem před platností novely.

Tato analýza byla vypracována v kontextu změn ve vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v ČR, zejména novelizace školského zákona, která zavádí nový systém podpory vzdělávání dětí založený na systému podpůrných opatření různých stupňů.

Cílem této analýzy je poskytnout na základě analýzy dostupných statistických dat rámcovou představu o tom, kolik dětí a s jakými speciálními vzdělávacími potřebami se účastní předškolního vzdělávání (resp. je ve věku docházky do mateřské školy) v České republice.

Analýza se omezuje pouze na oblast předškolního vzdělávání, které je pro další úspěch dětí ve vzdělávacím procesu stěžejní. Shromážděná data lze považovat za jeden z důležitých zdrojů pro diskuse o podpoře žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Metodologie a zdroje dat

Analýza je založena výhradně na statistické analýze dostupných kvantitativních dat. Vzhledem k povaze dostupných dat a cílům analýzy bylo prováděno pouze třídění prvního stupně – analýza četností.

V případě dětí se **zdravotním postižením**¹ analýza vychází ze **statistické ročenky školství** – z dat, které každoročně zasílají všechny instituce předškolního vzdělávání v ČR Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT). Nejedná se tedy o statistiky založené na výběrovém šetření, ale na oficiálních datech MŠMT o všech dětech v předškolním vzdělávání v ČR. Jedná se o data ze sběru dat, který proběhl **30. 9. 2014**.

V případě dětí **sociálně znevýhodněných** bylo dále čerpáno z **výkazů o výkonu sociálně právní ochrany dětí**, které jsou každoročně zasílány orgány sociálně-právní ochrany dětí Ministerstvu práce a sociálních věcí (dále jen MPSV).²

¹ Jedná se o zdravotní postižení ve smyslu ust. § 16 odst. 2 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

² MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Roční výkazy o výkonu sociálně-právní ochrany dětí za rok 2013 v jednotlivých krajích ČR*. Není veřejně přístupné. Vyžádáno od MPSV.

1 Děti se zdravotním postižením

Na následujících stranách shrnujeme výsledky analýzy ve vztahu k dětem se zdravotním postižením (dále také ZP) v předškolním vzdělávání v ČR.

1.1 Celkové počty dětí se zdravotním postižením v předškolním vzdělávání v krajích ČR

V krajích České republiky se ve školním roce 2014/2015 celkem vzdělávalo v předškolním vzdělávání **10 312** dětí se zdravotním postižením v následujících počtech:

Odečteme-li od celkového počtu dětí se zdravotním postižením děti s vykázanými vývojovými poruchami učení a chování³ (tyto poruchy jsou za zdravotní postižení

³ Ve statistických ročenkách školství nejsou pro předškolní věk diferencovány vývojové poruchy učení a chování, ale je zde používán zastřešující termín *vývojové poruchy*. Termín vývojové poruchy je užíván i v tomto dokumentu.

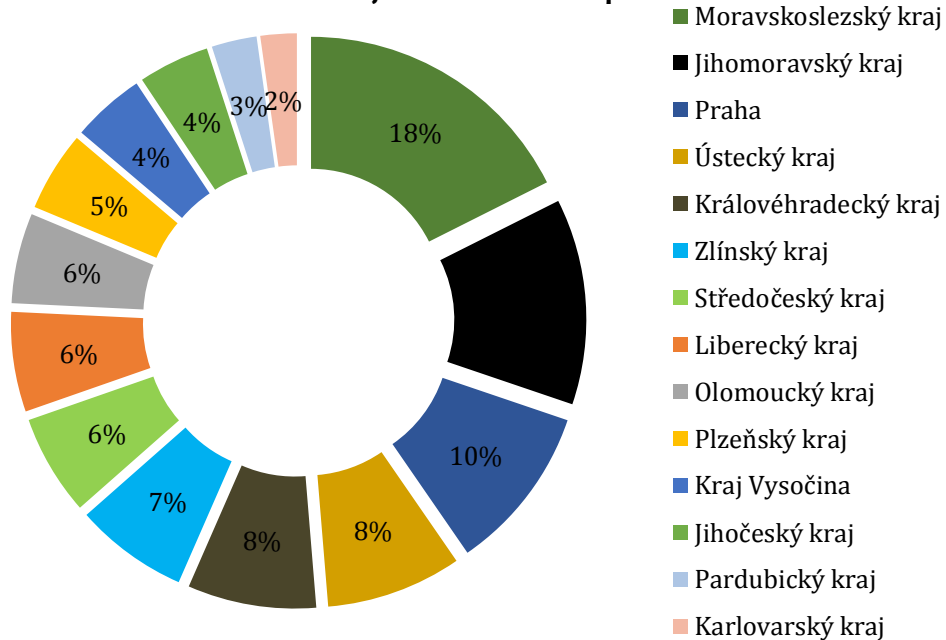
považovány výhradně školskou legislativou), bylo k 30. 9. 2014 v předškolním vzdělávání celkem 9 607 dětí se ZP.

Počty dětí se ZP v jednotlivých krajích byly následující:

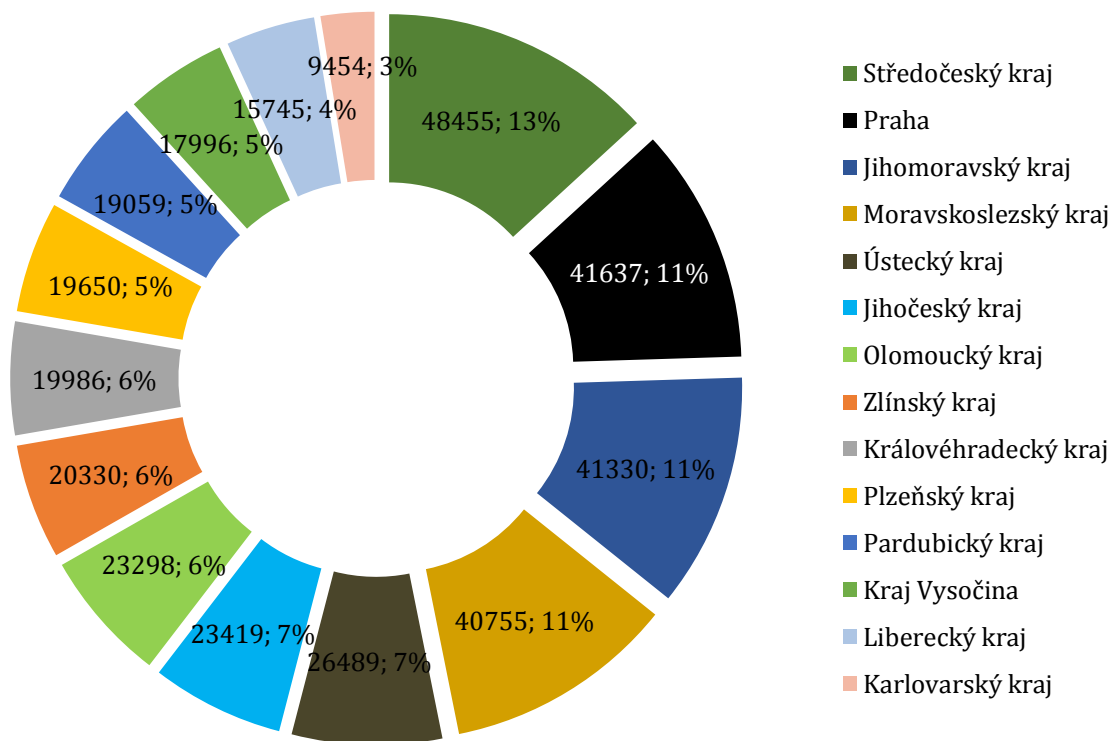
Následující graf zachycuje, kolik procent z celkového počtu 10 312 tisíc dětí se zdravotním postižením v předškolním vzdělávání v ČR bylo vzděláváno v jednotlivých krajích ČR. Je zajímavé, že ve Středočeském kraji, který je největší z hlediska celkového počtu dětí v předškolním vzdělávání, bylo pouze 6 % dětí se zdravotním postižením.

Podíl dětí se zdravotním postižením v předškolním vzdělávání v krajích na celkovém počtu v ČR

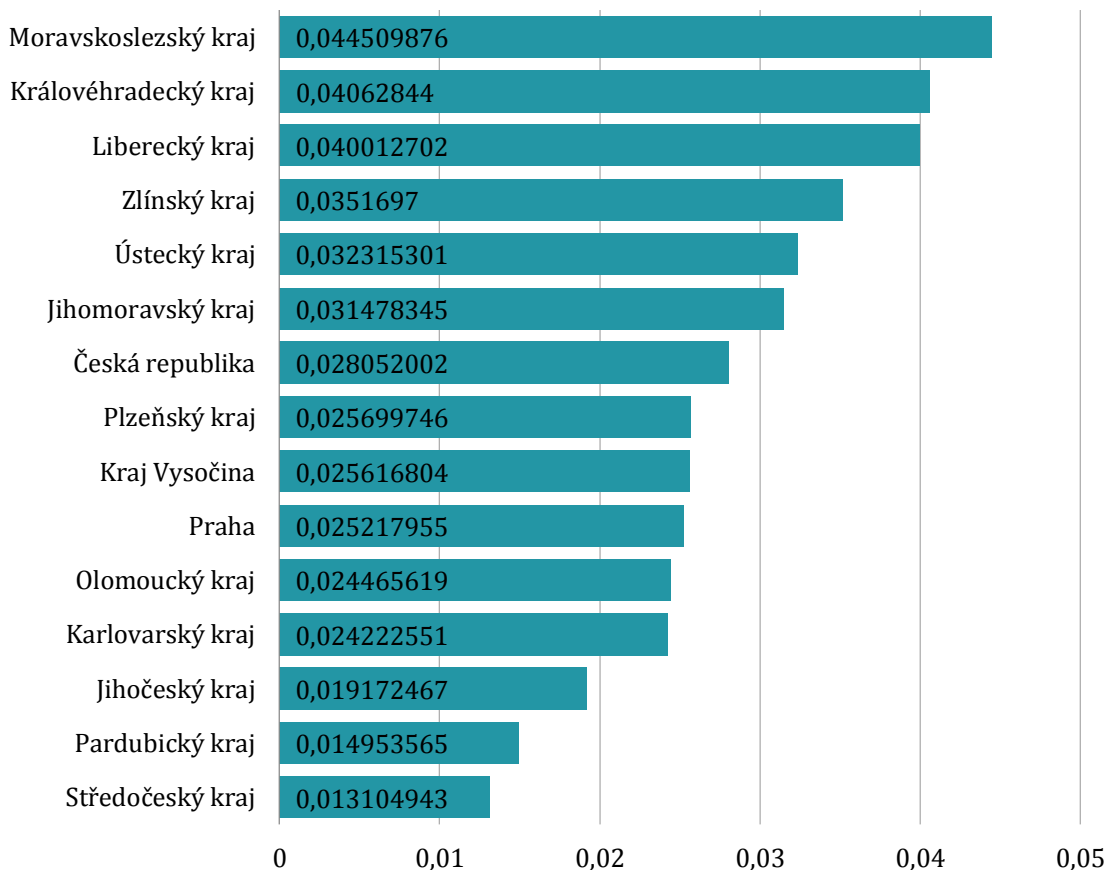
Významným údajem je i podíl dětí se zdravotním postižením na celkovém počtu dětí v předškolním vzdělávání v krajích. V předškolním vzdělávání v ČR je celkem vzděláváno 367 603 dětí v následujících počtech v jednotlivých krajích:

Celkový počet dětí v předškolním vzdělávání

Vzhledem k tomu, že výskyt zdravotního postižení by měl být ve všech krajích ČR obdobný, měl by být obdobný i podíl dětí se zdravotním postižením v předškolním vzdělávání. Jak je vidět z následujícího grafu, podíl dětí se zdravotním postižením se v řadě krajů shodně pohybuje okolo tří procent, avšak existuje několik krajů, které z průměru významně vybočují. V Středočeském kraji je více než dvakrát nižší podíl dětí se zdravotním postižením než v předškolním vzdělávání v ČR, a dokonce více než třikrát nižší než v Moravskoslezském kraji, který naopak spolu s Královéhradeckým a Libereckým krajem vybočuje výrazně vyšším podílem dětí se ZP, než je běžné v ostatních krajích ČR.

Podíl dětí se zdravotním postižením na celkovém počtu dětí v předškolním vzdělávání v kraji

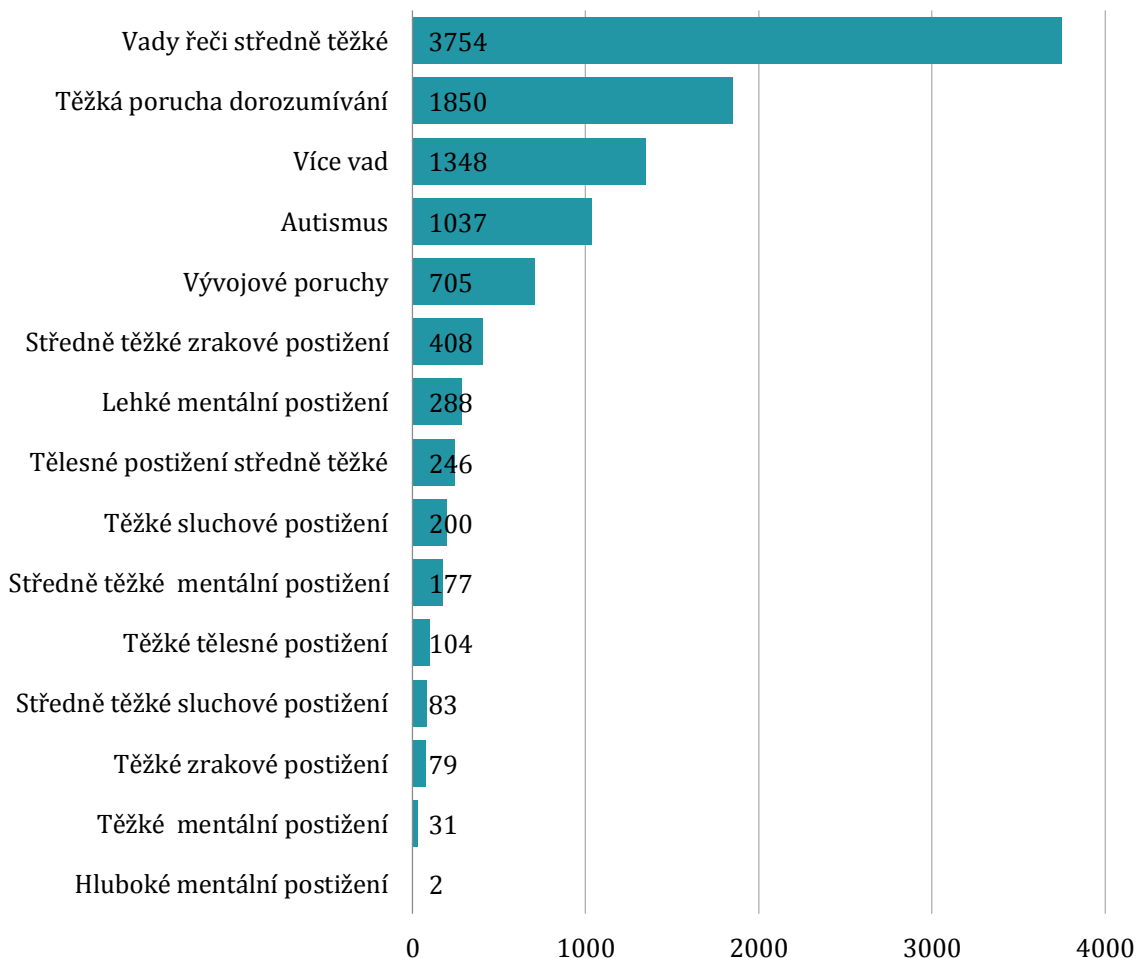
Uvedené rozdíly mohou mít různá vysvětlení. Avšak zřejmě existují rozdíly v diagnostice zdravotního postižení školskými poradenskými zařízeními mezi jednotlivými kraji ČR. Vystávají pochybnosti o tom, do jaké míry je možné vycházet z oficiálních dat MŠMT o počtech dětí se zdravotním postižením jako z údaje o *skutečném* počtu dětí s tímto typem speciálních vzdělávacích potřeb v ČR. V některých krajích (např. v Středočeském) jsou pravděpodobně skutečné počty dětí se zdravotním postižením vyšší, než uvádí školská statistika. Spíše tedy můžeme školské statistiky chápat jako zdroj informací o počtech dětí s *diagnostikovaným* zdravotním postižením pro školské účely.

1.2 Jak často jsou diagnostikovány jednotlivé druhy zdravotního postižení?

Níže uvádíme, jak často byly školskými poradenskými zařízeními diagnostikovány jednotlivé druhy zdravotního postižení. V grafech uvádíme počty dětí za celou ČR, počty dětí v jednotlivých krajích jsou uvedeny v tabulkách na stranách 12 až 14.

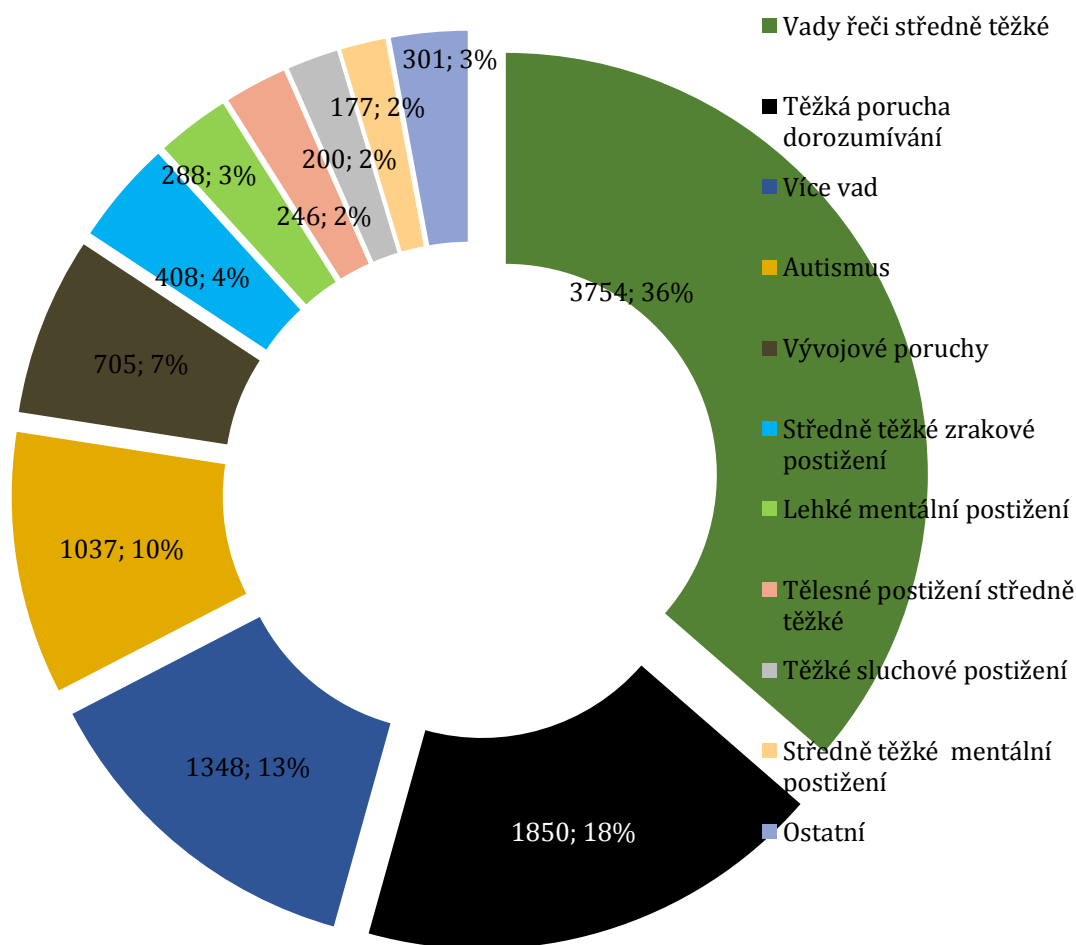
Zdaleka nejčastěji diagnostikovaným postižením byly různé formy narušené komunikační schopnosti, ať už šlo o vady řeči, nebo těžkou poruchu dorozumívání, jak je vidět z následujícího grafu.

Počty dětí s jednotlivými druhy diagnostikovaného postižení v předškolním vzdělávání v ČR

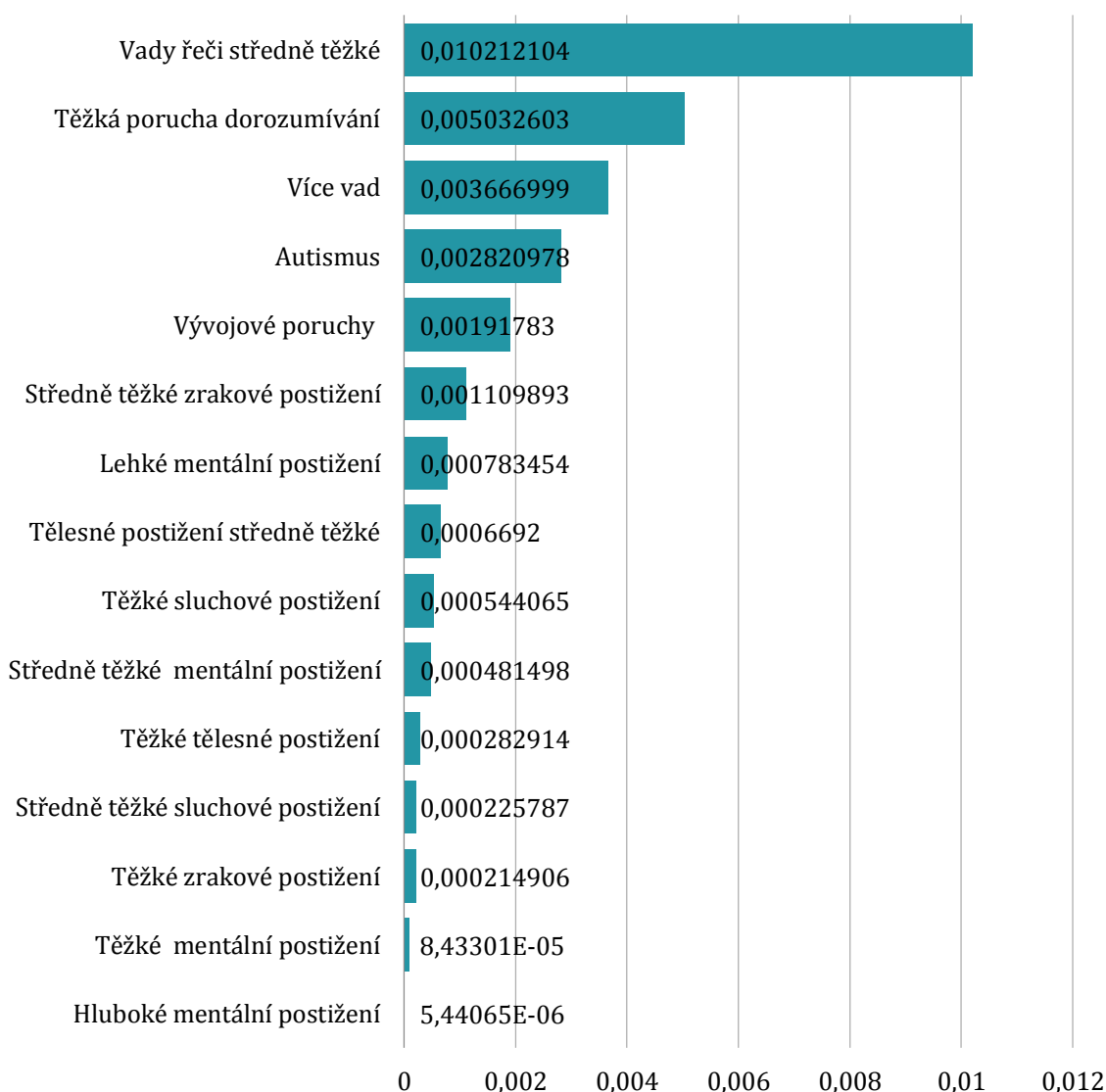
Jak je vidět z grafu, který zachycuje podíl dětí s jednotlivými druhy zdravotního postižení na celkovém počtu 10 000 dětí se ZP, děti s diagnózou narušené komunikační schopnosti představují více než polovinu ze všech dětí s nějakým druhem zdravotního postižení.

Podíl dětí s jednotlivými druhy diagnostikovaného postižení na celkovém počtu dětí s postižením v předškolním vzdělávání v ČR

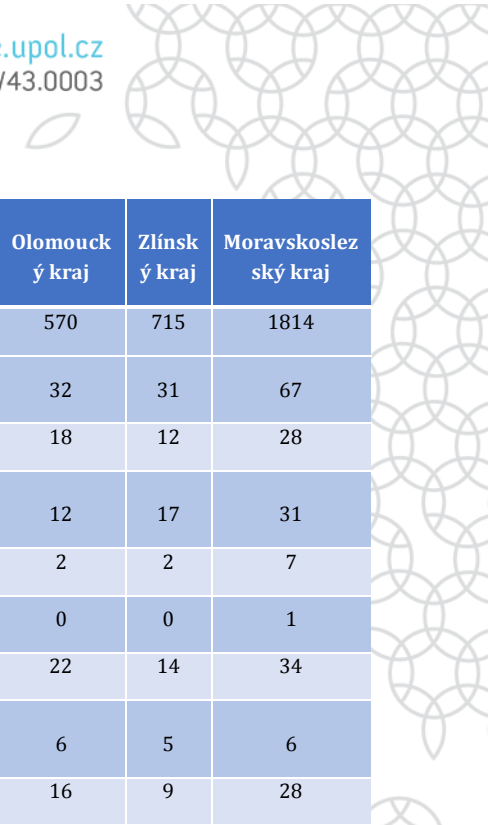

Pokud se podíváme na to, kolik procent ze všech dětí v předškolním vzdělávání v ČR tvoří děti s nějakým druhem zdravotního postižení, zjistíme, že představují **2,8 procenta** ze všech dětí v předškolním vzdělávání. Více než jedno dítě ze sta má diagnostikované vady řeči. Ostatní druhy postižení má diagnostikováno méně než jedno dítě ze sta, jak je vidět z následujícího grafu.

Podíl dětí s jednotlivými druhy diagnostikovaného postižení v předškolním vzdělávání v ČR

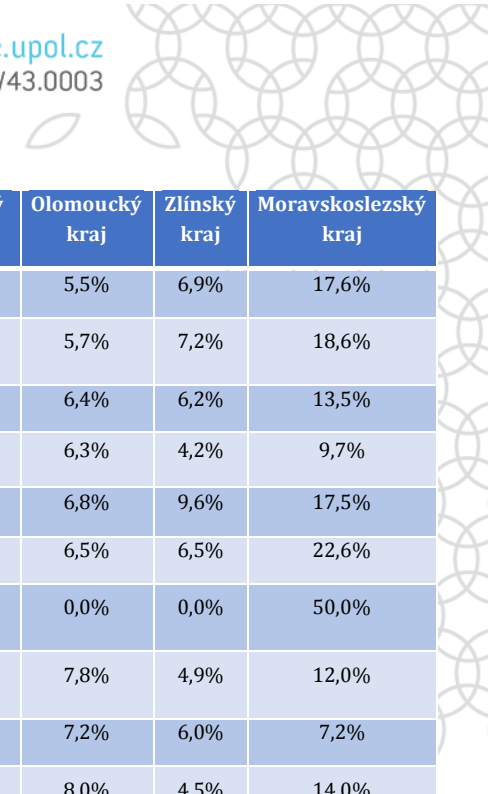

Počty dětí dle jednotlivých druhů zdravotního postižení v krajích ČR

	Česká republika	Praha	Středočeský kraj	Jihočeský kraj	Plzeňský kraj	Karlovarský kraj	Ústecký kraj	Liberecký kraj	Královéhradecký kraj	Pardubický kraj	Kraj Vysočina	Jihomoravský kraj	Olomoucký kraj	Zlínský kraj	Moravskoslezský kraj
Celkem	10312	1050	635	449	505	229	856	630	812	285	461	1301	570	715	1814
Mentální postižení celkem	498	32	45	66	31	11	13	15	40	25	16	74	32	31	67
Lehké mentální postižení	288	12	28	51	25	0	4	9	27	16	5	53	18	12	28
Středně těžké mentální postižení	177	16	15	10	6	7	9	5	13	6	11	19	12	17	31
Těžké mentální postižení	31	4	1	5	0	4	0	1	0	3	0	2	2	2	7
Hluboké mentální postižení	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Sluchové postižení celkem	283	41	23	21	25	3	16	20	17	12	9	26	22	14	34
Středně těžké sluchové postižení	83	6	9	9	11	2	5	4	3	4	3	10	6	5	6
Těžké sluchové postižení	200	35	14	12	14	1	11	16	14	8	6	16	16	9	28
Zrakové postižení celkem	487	16	43	52	11	5	10	37	67	16	40	33	33	40	84
Středně těžké zrakové postižení	408	12	38	44	8	4	8	35	35	13	39	28	31	39	74
Těžké zrakové postižení	79	4	5	8	3	1	2	2	32	3	1	5	2	1	10
Vady řeči celkem	5604	384	208	161	242	143	398	375	494	143	225	770	320	490	1251
Vady řeči středně těžké	3754	274	152	70	89	127	273	192	239	92	214	457	240	361	974
Těžká porucha dorozumívání	1850	110	56	91	153	16	125	183	255	51	11	313	80	129	277
Tělesné postižení celkem	350	30	20	14	14	12	35	36	11	20	24	44	16	16	58
Tělesné postižení středně těžké	246	27	14	9	10	5	32	27	6	11	20	22	9	12	42
Těžké tělesné postižení	104	3	6	5	4	7	3	9	5	9	4	22	7	4	16
Více vad	1348	234	113	74	89	19	282	53	81	40	57	105	75	48	78
Vývojové poruchy	705	182	91	34	38	22	76	59	30	8	24	67	26	22	26
Autismus	1037	131	92	27	55	14	26	35	72	21	66	182	46	54	216

Podíl dětí v krajích s konkrétním druhem ZP na celkovém počtu dětí s daným druhem ZP v ČR

	Praha	Středočeský kraj	Jihočeský kraj	Plzeňský kraj	Karlovarský kraj	Ústecký kraj	Liberecký kraj	Královéhradecký kraj	Pardubický kraj	Kraj Vysočina	Jihomoravský kraj	Olomoucký kraj	Zlínský kraj	Moravskoslezský kraj
Celkem	10,2%	6,2%	4,4%	4,9%	2,2%	8,3%	6,1%	7,9%	2,8%	4,5%	12,6%	5,5%	6,9%	17,6%
Mentální postižení celkem	9,0%	5,7%	4,3%	4,9%	2,2%	8,1%	5,9%	8,1%	2,9%	4,5%	12,8%	5,7%	7,2%	18,6%
Lehké mentální postižení	6,4%	9,0%	13,3%	6,2%	2,2%	2,6%	3,0%	8,0%	5,0%	3,2%	14,9%	6,4%	6,2%	13,5%
Středně těžké MP	4,2%	9,7%	17,7%	8,7%	0,0%	1,4%	3,1%	9,4%	5,6%	1,7%	18,4%	6,3%	4,2%	9,7%
Těžké mentální postižení	9,0%	8,5%	5,6%	3,4%	4,0%	5,1%	2,8%	7,3%	3,4%	6,2%	10,7%	6,8%	9,6%	17,5%
Hluboké MP	12,9%	3,2%	16,1%	0,0%	12,9%	0,0%	3,2%	0,0%	9,7%	0,0%	6,5%	6,5%	6,5%	22,6%
Sluchové postižení celkem	0,0%	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	50,0%
Středně těžké SP	14,5%	8,1%	7,4%	8,8%	1,1%	5,7%	7,1%	6,0%	4,2%	3,2%	9,2%	7,8%	4,9%	12,0%
Těžké sluchové postižení	7,2%	10,8%	10,8%	13,3%	2,4%	6,0%	4,8%	3,6%	4,8%	3,6%	12,0%	7,2%	6,0%	7,2%
Zrakové postižení celkem	17,5%	7,0%	6,0%	7,0%	0,5%	5,5%	8,0%	7,0%	4,0%	3,0%	8,0%	8,0%	4,5%	14,0%
Středně těžké ZP	3,3%	8,8%	10,7%	2,3%	1,0%	2,1%	7,6%	13,8%	3,3%	8,2%	6,8%	6,8%	8,2%	17,2%
Těžké zrakové postižení	2,9%	9,3%	10,8%	2,0%	1,0%	2,0%	8,6%	8,6%	3,2%	9,6%	6,9%	7,6%	9,6%	18,1%
Vady řeči celkem	5,1%	6,3%	10,1%	3,8%	1,3%	2,5%	2,5%	40,5%	3,8%	1,3%	6,3%	2,5%	1,3%	12,7%
Vady řeči středně těžké	6,9%	3,7%	2,9%	4,3%	2,6%	7,1%	6,7%	8,8%	2,6%	4,0%	13,7%	5,7%	8,7%	22,3%
Těžká porucha dorozumívání	7,3%	4,0%	1,9%	2,4%	3,4%	7,3%	5,1%	6,4%	2,5%	5,7%	12,2%	6,4%	9,6%	25,9%
Tělesné postižení celkem	5,9%	3,0%	4,9%	8,3%	0,9%	6,8%	9,9%	13,8%	2,8%	0,6%	16,9%	4,3%	7,0%	15,0%
Tělesné postižení středně těžké	8,6%	5,7%	4,0%	4,0%	3,4%	10,0%	10,3%	3,1%	5,7%	6,9%	12,6%	4,6%	4,6%	16,6%
Těžké tělesné postižení	11,0%	5,7%	3,7%	4,1%	2,0%	13,0%	11,0%	2,4%	4,5%	8,1%	8,9%	3,7%	4,9%	17,1%
Více vad	2,9%	5,8%	4,8%	3,8%	6,7%	2,9%	8,7%	4,8%	8,7%	3,8%	21,2%	6,7%	3,8%	15,4%
Vývojové poruchy	17,4%	8,4%	5,5%	6,6%	1,4%	20,9%	3,9%	6,0%	3,0%	4,2%	7,8%	5,6%	3,6%	5,8%
Autismus	25,8%	12,9%	4,8%	5,4%	3,1%	10,8%	8,4%	4,3%	1,1%	3,4%	9,5%	3,7%	3,1%	3,7%

Podíl dětí s konkrétním druhem ZP na celkovém počtu dětí v předškolním vzdělávání v kraji – kolik dětí ze 100 má dané zdravotní postižení?

	ČR	Prah a	Středočeský kraj	Jihočeský kraj	Plzeňský kraj	Karlovarský kraj	Ústecký kraj	Liberecký kraj	Královéhr decký kraj	Pardubický kraj	Kraj Vysočina	Jihomoravský kraj	Olomou cký kraj	Zlínský kraj	Moravskoslezský kraj
Celkem	2,81	2,52	1,31	1,92	2,57	2,42	3,23	4,00	4,06	1,50	2,56	3,15	2,45	3,52	4,45
Mentální postižení celkem	0,14	0,08	0,09	0,28	0,16	0,12	0,05	0,10	0,20	0,13	0,09	0,18	0,14	0,15	0,16
Lehké mentální postižení	0,08	0,03	0,06	0,22	0,13	0,00	0,02	0,06	0,14	0,08	0,03	0,13	0,08	0,06	0,07
Středně těžké MP	0,05	0,04	0,03	0,04	0,03	0,07	0,03	0,03	0,07	0,03	0,06	0,05	0,05	0,08	0,08
Těžké mentální postižení	0,01	0,01	0,00	0,02	0,00	0,04	0,00	0,01	0,00	0,02	0,00	0,00	0,01	0,01	0,02
Hluboké MP	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Sluchové postižení celkem	0,08	0,10	0,05	0,09	0,13	0,03	0,06	0,13	0,09	0,06	0,05	0,06	0,09	0,07	0,08
Středně těžké SP	0,02	0,01	0,02	0,04	0,06	0,02	0,02	0,03	0,02	0,02	0,02	0,02	0,03	0,02	0,01
Těžké sluchové postižení	0,05	0,08	0,03	0,05	0,07	0,01	0,04	0,10	0,07	0,04	0,03	0,04	0,07	0,04	0,07
Zrakové postižení celkem	0,13	0,04	0,09	0,22	0,06	0,05	0,04	0,23	0,34	0,08	0,22	0,08	0,14	0,20	0,21
Středně těžké ZP	0,11	0,03	0,08	0,19	0,04	0,04	0,03	0,22	0,18	0,07	0,22	0,07	0,13	0,19	0,18
Těžké zrakové postižení	0,02	0,01	0,01	0,03	0,02	0,01	0,01	0,01	0,16	0,02	0,01	0,01	0,01	0,00	0,02
Vady řeči celkem	1,52	0,92	0,43	0,69	1,23	1,51	1,50	2,38	2,47	0,75	1,25	1,86	1,37	2,41	3,07
Vady řeči středně těžké	1,02	0,66	0,31	0,30	0,45	1,34	1,03	1,22	1,20	0,48	1,19	1,11	1,03	1,78	2,39
Těžká porucha dorozumívání	0,50	0,26	0,12	0,39	0,78	0,17	0,47	1,16	1,28	0,27	0,06	0,76	0,34	0,63	0,68
Tělesné postižení celkem	0,10	0,07	0,04	0,06	0,07	0,13	0,13	0,23	0,06	0,10	0,13	0,11	0,07	0,08	0,14
Tělesné postižení středně těžké	0,07	0,06	0,03	0,04	0,05	0,05	0,12	0,17	0,03	0,06	0,11	0,05	0,04	0,06	0,10
Těžké tělesné postižení	0,03	0,01	0,01	0,02	0,02	0,07	0,01	0,06	0,03	0,05	0,02	0,05	0,03	0,02	0,04
Více vad	0,37	0,56	0,23	0,32	0,45	0,20	1,06	0,34	0,41	0,21	0,32	0,25	0,32	0,24	0,19
Vývojové poruchy	0,19	0,44	0,19	0,15	0,19	0,23	0,29	0,37	0,15	0,04	0,13	0,16	0,11	0,11	0,06
Autismus	0,28	0,31	0,19	0,12	0,28	0,15	0,10	0,22	0,36	0,11	0,37	0,44	0,20	0,27	0,53

1.3 Srovnání diagnostiky různých druhů zdravotního postižení v předškolním vzdělávání a v základním vzdělávání

Srovnání počtů a podílů dětí s různými druhy zdravotního postižení v předškolním vzdělávání a základním školství zachycuje následující tabulka.

Druh zdravotního postižení	Absolutní počty dětí		Podíl dětí		Poměr podílu v základním / předškolní vzdělávání
	Předškolní vzdělávání	Základní školství	Předškolní vzdělávání	Základní školství	
Celkem	10 312	75 848	2,81%	8,88%	3,2
Vady řeči středně těžké	3 754	3 459	1,02%	0,40%	0,4
Těžká porucha dorozumívání	1 850	1 202	0,50%	0,14%	0,3
Více vad	1 348	6 729	0,37%	0,79%	2,1
Poruchy autistického spektra	1 037	2 677	0,28%	0,31%	1,1
Vývojové poruchy	705	41 708	0,19%	0,488%	25,7
Středně těžké zrakové postižení	408	497	0,11%	0,06%	0,5
Lehké mentální postižení	288	13 961	0,08%	1,63%	20,9
Tělesné postižení středně těžké	246	783	0,07%	0,09%	1,4
Těžké sluchové postižení	200	427	0,05%	0,05%	0,9
Středně těžké mentální postižení	177	2 027	0,05%	0,24%	4,9
Těžké tělesné postižení	104	376	0,03%	0,04%	1,6

Středně těžké sluchové postižení	83	661	0,02%	0,08%	3,4
Těžké zrakové postižení	79	173	0,02%	0,02%	0,9
Těžké mentální postižení	31	538	0,01%	0,06%	7,5
Hluboké mentální postižení	2	54	0,00%	0,01%	11,6
Neslyšící	0	103	0,00%	0,01%	
Nevidomí	0	41	0,00%	0,00%	

Jak je vidět z výše uvedené tabulky v podílech dětí s jednotlivými druhy zdravotního postižení v předškolním vzdělávání a v základním školství jsou velké rozdíly. Některé rozdíly jsou pochopitelné, jako výrazně vyšší výskyt vývojových poruch učení a chování v základním školství a naopak úbytek vad řeči. I velmi vysoký rozdíl v podílu dětí s diagnózou lehké mentální postižení, které je druhým nejčastěji diagnostikovaným druhem zdravotního postižení v základním školství, je částečně pochopitelný, protože lehčí formy mentálního postižení jsou obtížně diagnostikovatelné v raném věku a jejich časná diagnostika ani není zcela vhodná. Na druhou stranu právě u tohoto typu postižení, u kterého je podíl dětí v základním vzdělávání více než 20krát vyšší než v předškolním školství, se nabízí otázka, zda nehrají roli i jiné faktory. Řada analýz a šetření poukazuje na to, že diagnóza lehké mentální postižení je častěji přidělována dětem se sociálním znevýhodněným a dětem romským.⁴ Zároveň víme, že tyto děti výrazně méně často absolvují předškolní vzdělávání. Nízký podíl dětí s diagnózou lehké mentální postižení v předškolním vzdělávání tedy může odrážet nízký podíl dětí se sociálním znevýhodněním a dětí romských absolvujících předškolní vzdělávání.

U jiných druhů zdravotního postižení, jejichž podíl v předškolním vzdělávání je výrazně nižší než v základním školství, jako středně těžké a těžké mentální postižení, je to možná způsobeno sníženou dostupností předškolního vzdělání pro děti s těmito druhy postižení a podpůrných služeb potřebných pro zajištění jejich docházky do mateřské školy (jako např. svoz).

⁴ Viz např.: PEKÁRKOVÁ, Simona a kol. *Nemoc bezmocných: lehká mentální retardace: analýza inteligenčního testu SON-R*. [Praha: Člověk v tísni, 2010], 1 CD-ROM. ISBN 978-80-87456-05-7. ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. *TEMATICKÁ ZPRÁVA - Žáci vzdělávání podle RVP ZV – přílohy upravující vzdělávání žáků s LMP* [online]. 2014 [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: <http://www.csicr.cz/getattachment/9140af7c-eae6-425c-b097-c43938d885c4>

KLUSÁČEK, JAN. *Nálepkování dětí diagnózou mentální postižení v České republice*. Čosiv. [online] [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <https://www.dropbox.com/s/1ez153t8vw9zc8v/COSIV-analyza-mentalni-postizeni-data-2014.pdf?dl=0>

AMNESTY INTERNATIONAL. *Chce to více snahy: Etnická diskriminace romských dětí v českých školách* [online]. 2015 [cit. 2015-05-29]. Dostupné z: <http://www.amnesty.cz/download/file/500>

1.4 Vzdělání v běžných a speciálních třídách mateřských škol

Rovněž byla provedena analýza toho:

1. kolik dětí s různými druhy ZP se vzdělává v běžných a kolik ve speciálních třídách MŠ;
2. jaká část z dětí s jednotlivými druhy zdravotního postižení je vzdělávána v běžných a jaká ve speciálních třídách;
3. jak velký podíl ze všech dětí vzdělávaných v běžných a speciálních třídách představují děti s různými druhy ZP.

Výsledky jsou zachyceny v následující tabulce.

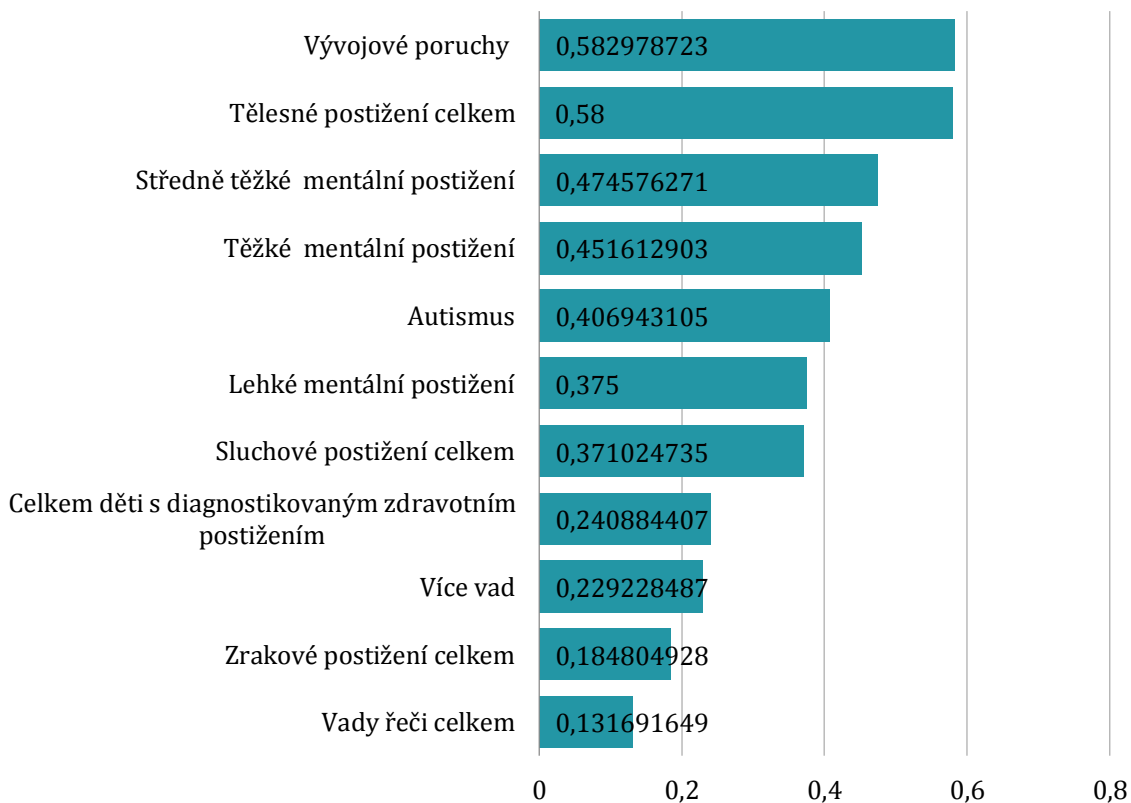
	Celkem dětí	Běžné třídy, počet dětí	Speciální třídy, počet dětí	Podíl dětí s daným postižením v běžných třídách	Podíl dětí s daným postižením ve spec. třídách	% ze všech dětí v běžných třídách	% ze všech dětí ve speciálních třídách
Celkem děti v předškolním vzdělávání	367 603	359 616	7 987	97,8%	2,2%	100,0%	100,0%
Celkem děti se ZP	10 312	2 484	7 828	24,1%	75,9%	0,7%	98,0%
Celkem děti se ZP bez poruch učení	9 607	2 073	7 534	21,6%	78,4%	0,6%	94,3%
Mentální postižení celkem	498	206	292	41,4%	58,6%	0,1%	3,7%
Lehké mentální postižení	288	108	180	37,5%	62,5%	0,0%	2,3%
Středně těžké mentální postižení	177	84	93	47,5%	52,5%	0,0%	1,2%
Těžké mentální postižení	31	14	17	45,2%	54,8%	0,0%	0,2%
Hluboké mentální postižení	2	0	2	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%
Sluchové postižení celkem	283	105	178	37,1%	62,9%	0,0%	2,2%
Středně těžké sluchové postižení	83	39	44	47,0%	53,0%	0,0%	0,6%
Těžké sluchové postižení	200	66	134	33,0%	67,0%	0,0%	1,7%
Zrakové postižení celkem	487	90	397	18,5%	81,5%	0,0%	5,0%

Středně těžké zrakové postižení	408	67	341	16,4%	83,6%	0,0%	4,3%
Těžké zrakové postižení	79	23	56	29,1%	70,9%	0,0%	0,7%
Vady řeči celkem	5 604	738	4 866	13,2%	86,8%	0,2%	60,9%
Vady řeči středně těžké	3 754	478	3 276	12,7%	87,3%	0,1%	41,0%
Těžká porucha dorozumívání	1 850	260	1 590	14,1%	85,9%	0,1%	19,9%
Tělesné postižení celkem	350	203	147	58,0%	42,0%	0,1%	1,8%
Tělesné postižení středně těžké	246	131	115	53,3%	46,7%	0,0%	1,4%
Těžké tělesné postižení	104	72	32	69,2%	30,8%	0,0%	0,4%
Více vad	1 348	309	1 039	22,9%	77,1%	0,1%	13,0%
Vývojové poruchy	705	411	294	58,3%	41,7%	0,1%	3,7%
Autismus	1 037	422	615	40,7%	59,3%	0,1%	7,7%

Výsledky jsou poměrně překvapivé. Ukázalo se, že nejčastěji jsou v běžných třídách vzdělávány děti s těžkým tělesným postižením (69,2 %) a nejméně často děti s diagnostikovanými vadami řeči.

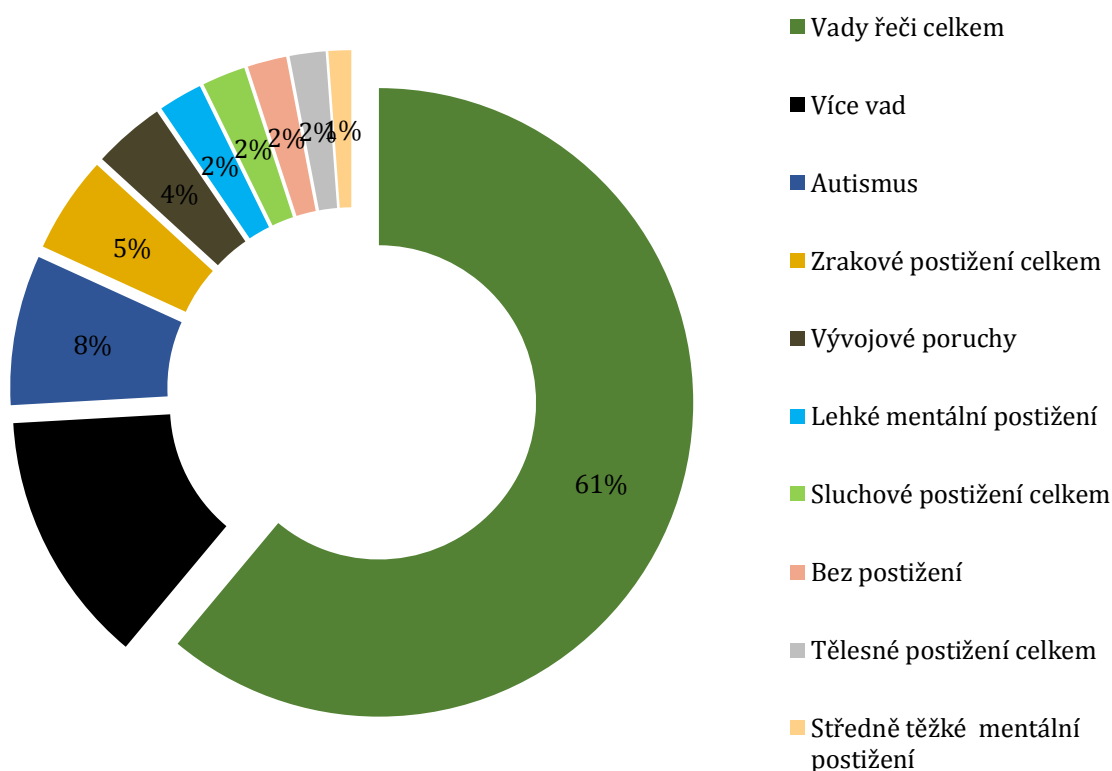
Překvapivě se ukázalo, že ve speciálních třídách nejsou častěji vzdělávány děti s těžšími stupni postižení. Platí to i pro mentální postižení, kdy byl podíl dětí vzdělávaných v běžných třídách nižší u dětí s diagnózou lehké mentální postižení než u dětí s diagnózami středně těžkého a těžkého mentálního postižení. Podíly dětí s jednotlivými druhy ZP vzdělávaných v běžných třídách shrnujeme v následujícím grafu.

Jaká část z dětí s různými typy diagnostikovaného postižení absolvuje předškolní vzdělávání v běžných třídách?

Pokud se podíváme na to, jakou část z dětí vzdělávaných ve speciálních třídách tvoří děti s jednotlivými druhy zdravotního postižení, zjistíme, že největší skupinou jsou děti s vadami řeči, které jsou vůbec největší skupinou dětí se zdravotním postižením v předškolním vzdělávání. Informace je poněkud překvapující, protože pro děti s vadami řeči může prostředí běžných tříd nabídnout více příležitostí pro rozvoj řeči při kontaktu s vrstevníky s rozvinutými komunikačními schopnostmi. Děti s diagnostikovaným tělesným a sluchovým postižením tvoří méně než 5 % z dětí, které absolvují předškolní vzdělávání ve speciálních třídách.

Jakou část ze všech dětí vzdělávaných ve speciálních třídách představují děti s daným typem postižení?

2 Děti se sociálním znevýhodněním

Pokud jde o počty dětí se sociálním znevýhodněním v předškolním vzdělávání, uvádíme počty dětí na základě dvou dostupných zdrojů dat:

1. počty zanedbávaných a traumatizovaných dětí v systému sociálně-právní ochrany dětí, jak je uvádějí výkazy o výkonu sociálně-právní ochrany dětí;
2. a odhady počtu dětí se socio-kulturním znevýhodněním na základě dat ze Statistické ročenky školství o státním občanství dětí.

2.1 Děti v systému sociálně-právní ochrany dětí – děti traumatizované a vážně zanedbávané

Jednou z možností, jak získat představu o počtech dětí sociálně znevýhodněných v důsledku traumatizace či vážného zanedbávání, je vyjít z tzv. výkazů o výkonu sociálně-právní ochrany dětí. Všechny orgány sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) každoročně předávají MPSV údaje o počtech týraných a zanedbávaných dětí v evidenci OSPOD, o případech domácího násilí i o počtech dětí odebraných z rodiny a umístěných do náhradní péče. Níže shrnujeme výsledky analýzy výkazů o výkonu sociálně-právní ochrany dětí (SPOD) za rok 2013, která nám umožňuje získat alespoň přibližnou představu o tom, jak velká je skupina dětí sociálně znevýhodněných v důsledku sociálně patologických jevů v rodině.

Avšak je třeba mít na paměti, že v případě prakticky všech z výše uvedených jevů – ať už se jedná o týrání, zanedbávání či domácí násilí – identifikují státní orgány jenom zlomek z celkového počtu případů. Níže uvedená čísla tedy představují jen pomyslnou špičku ledovce – děti, jejichž práva byla nejflagrantněji porušována a potřeby nenaplňovány.

Odhad počtu zanedbávaných dětí v předškolním vzdělávání vycházel z počtu dětí ve věku 3 až 6 let vykázaných jako zanedbávané ve výkazech o výkonu SPOD.

Odhad počtu traumatizovaných dětí v předškolním vzdělávání byl proveden na základě součtu:

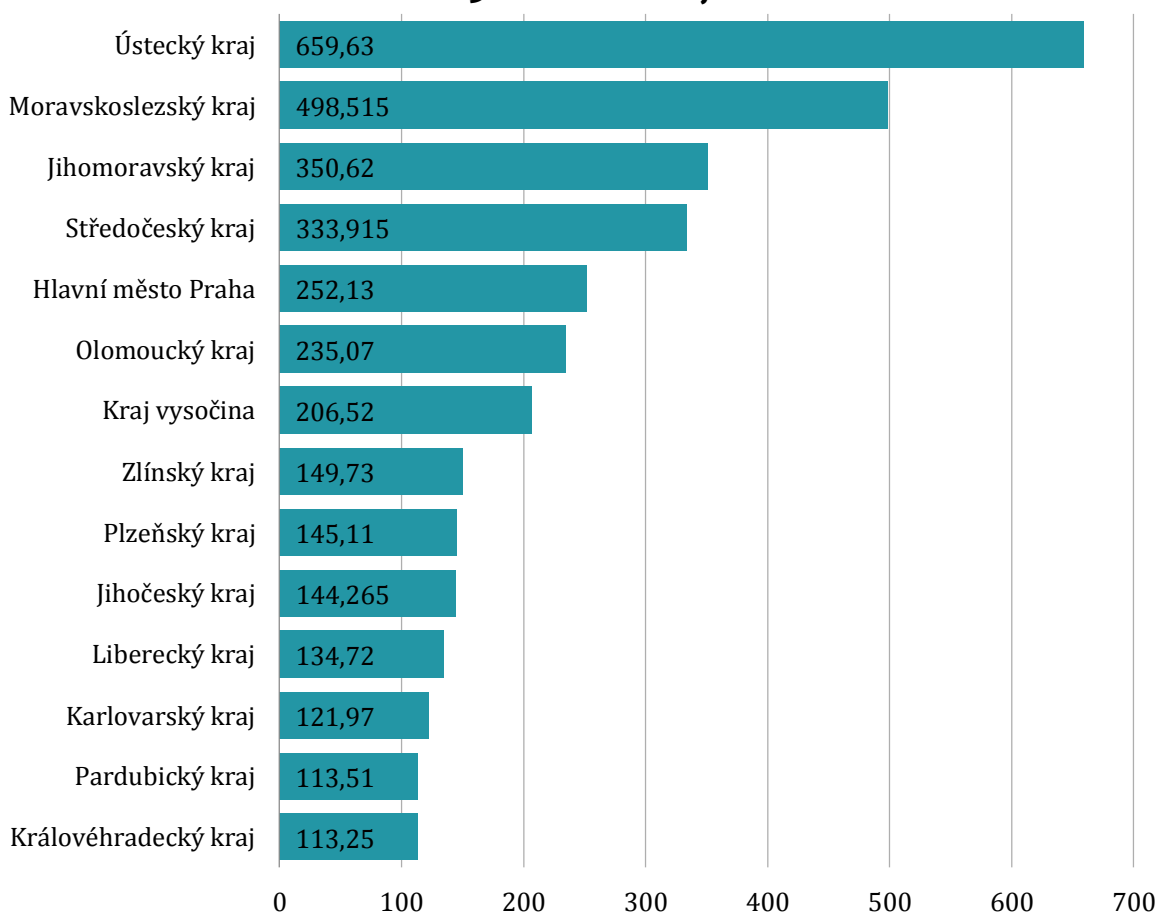
1. počtu dětí, které zažily tělesné týrání, psychické týrání nebo sexuální zneužívání ve věku 3 až 6 let podle výkazů o výkonu SPOD;
2. odhadu počtu dětí absolvujících předškolní vzdělávání z rodin, v nichž došlo podle výkazů OSPOD k domácímu násilí (předpokládáme 1,5 dítěte v rodině, 15 % z dětí v rodině absolvuje předškolní vzdělávání);

3. počtu dětí umístěných mimo svou rodinu – v pěstounské péči (odhad podílu dětí v pěstounské péči absolvujících předškolní vzdělávání), v dětském domově nebo v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

Vzhledem k tomu, že některá z čísel, na jejichž základě byl vypočítán celkový počet traumatizovaných dětí, jsou odhady, nelze považovat níže uvedené počty traumatizovaných dětí za zcela přesné.

Na základě výkazů o výkonu SPOD odhadujeme, že v ČR je minimálně 3 459 zanedbávaných a traumatizovaných dětí ve věku 3 až 6 let. Odhadované počty dětí v jednotlivých krajích jsou zachyceny v následujícím grafu.

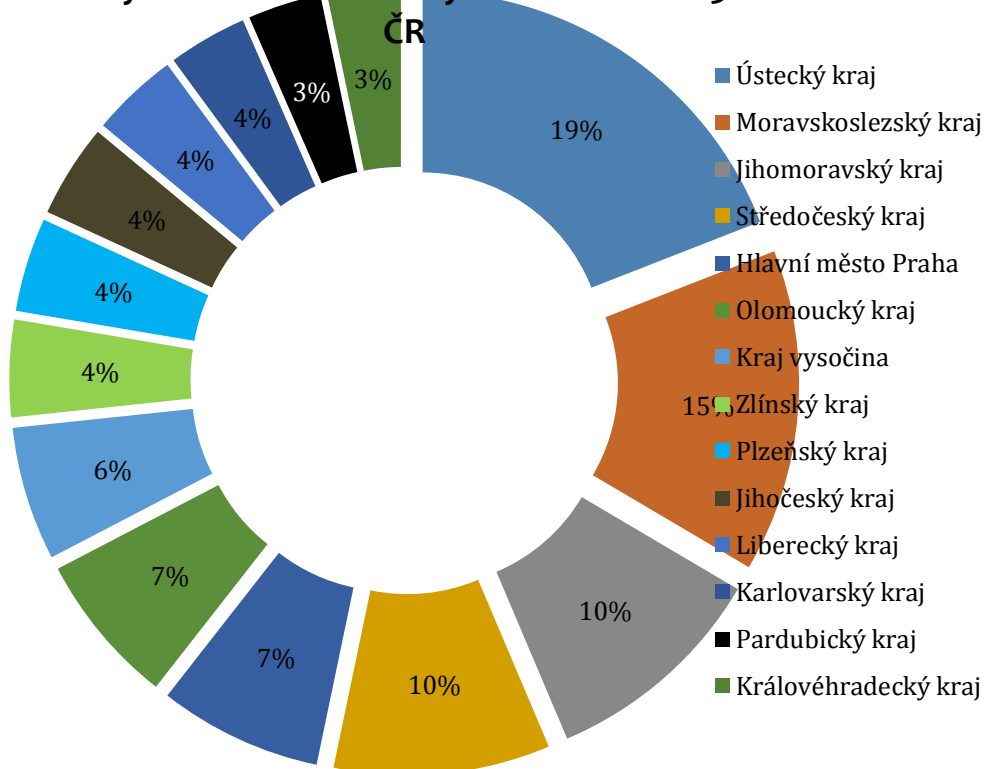
Odhad počtu dětí zanedbávaných a traumatizovaných důsledku týrání, domácího násilí, či odebrání z rodiny ve věku 3 až 6 let v krajích ČR

Ukazuje se, že počty zanedbávaných a traumatizovaných dětí odpovídají výskytu sociálních problémů v krajích ČR – Ústecký a Moravskoslezský kraj jsou na prvních místech.

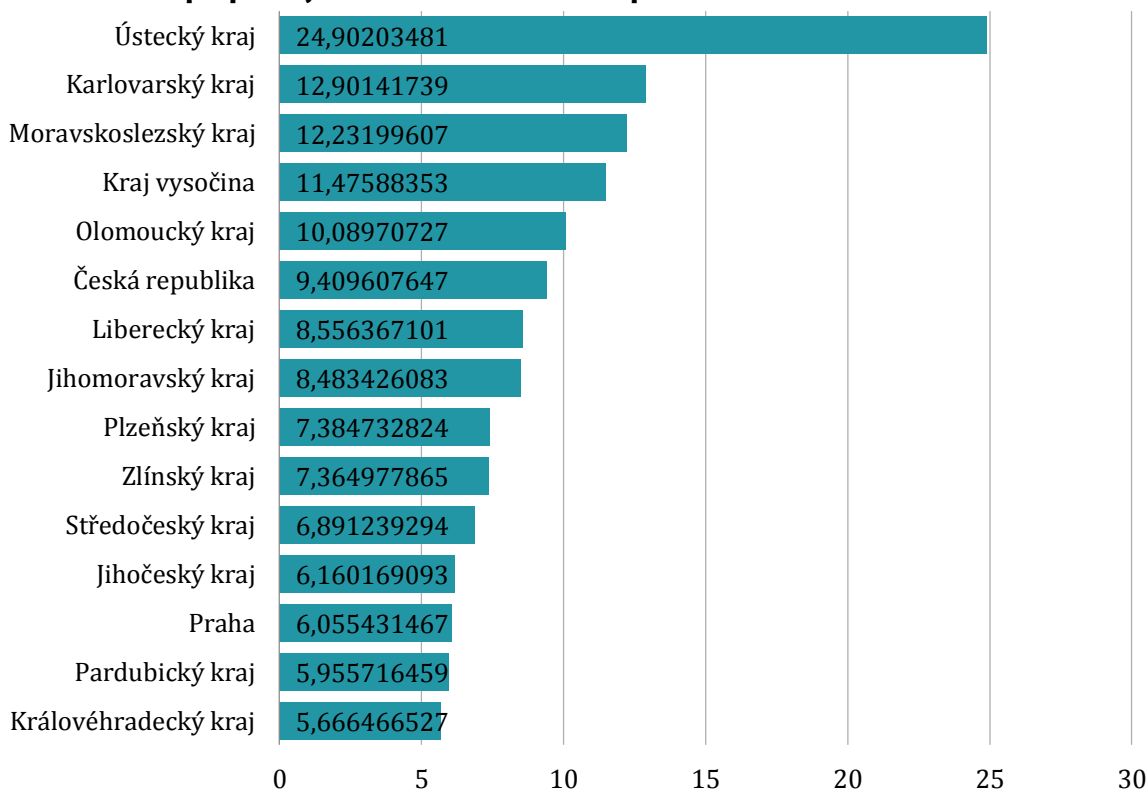
Podíl jednotlivých krajů ČR na celkovém počtu zanedbávaných a traumatizovaných dětí ve věku 3 až 6 let je vidět na následujícím grafu. Ve čtyřech krajích s nejvyšším počtem zanedbávaných a traumatizovaných dětí je více než polovina z odhadovaného počtu všech zanedbávaných a traumatizovaných dětí ve věku 3 až 6 let v ČR.

Odhad podílu jednotlivých krajů na celkovém počtu zanedbávaných a traumatizovaných dětí ve věku 3 až 6 let v ČR

Následující graf zachycuje, kolik podle našich odhadů připadá zanedbávaných a traumatizovaných dětí na 1 000 dětí absolvujících předškolní vzdělávání v jednotlivých krajích ČR.

Odhad počtu zanedbávaných a traumatizovaných dětí připadajících na 1 000 dětí v předškolním vzdělávání

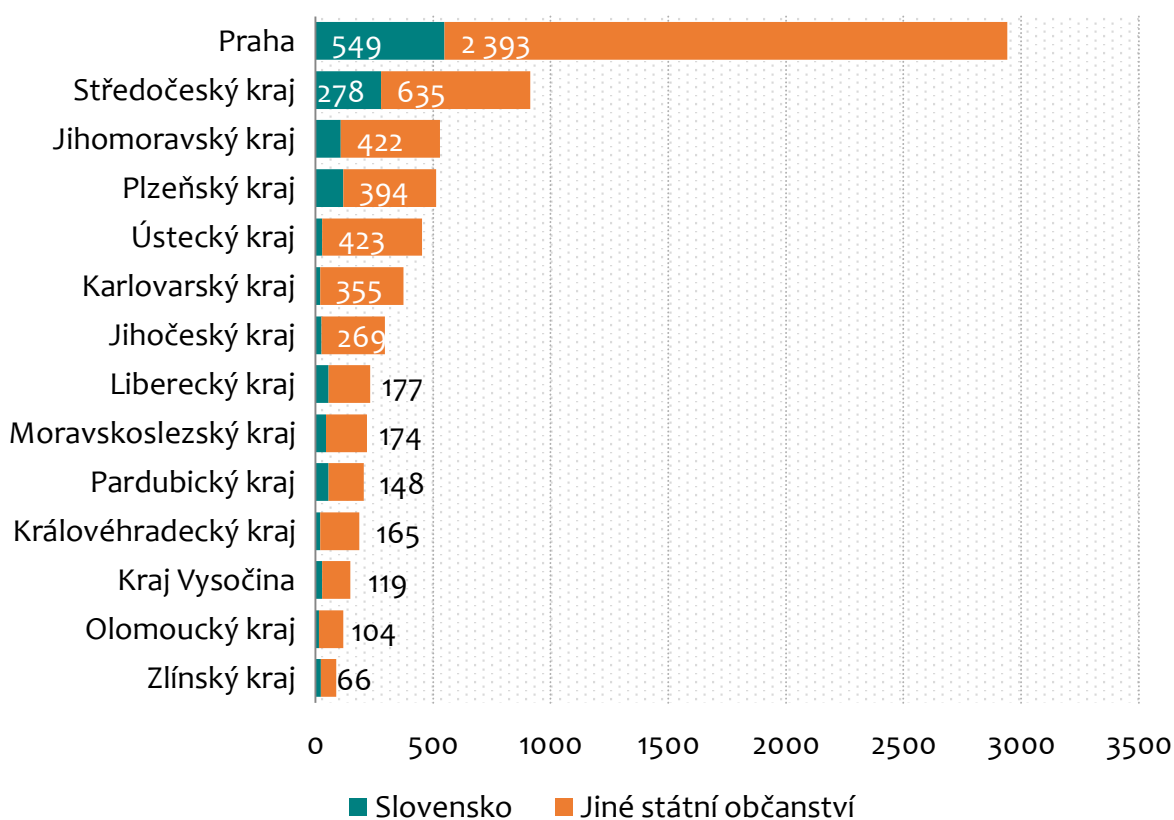
Na předních místech jsou Ústecký, Karlovarský a Moravskoslezský kraj, přičemž Ústecký kraj vybočuje opravdu výrazným způsobem. Výsledky zřetelně dokládají, že státní orgány identifikují jen zlomek z případů zanedbávání a zneužívání dětí. Na základě analýzy výkazů OSPOD vychází, že ve většině krajů připadá na sto dětí absolvujících předškolní vzdělávání méně než 1 zanedbávané nebo traumatizované dítě, což je nepravděpodobně nízké číslo.

2.2 Děti znevýhodněné ve vzdělávání sociokulturní odlišností – počty dětí s jiným než českým státním občanstvím

Jediným v datech dostupným indikátorem sociálního znevýhodnění v důsledku sociokulturní odlišnosti, který máme k dispozici v krajském členění, je státní občanství dítěte, jak je evidováno ve školské statistice. Níže uvádíme počty dětí s jiným než českým státním občanstvím v předškolním vzdělávání v České republice. Vzhledem k odlišné situaci dětí se slovenským státním občanstvím z hlediska potřeb i podpůrných opatření, uvádíme odděleně počty dětí se slovenským státním občanstvím.

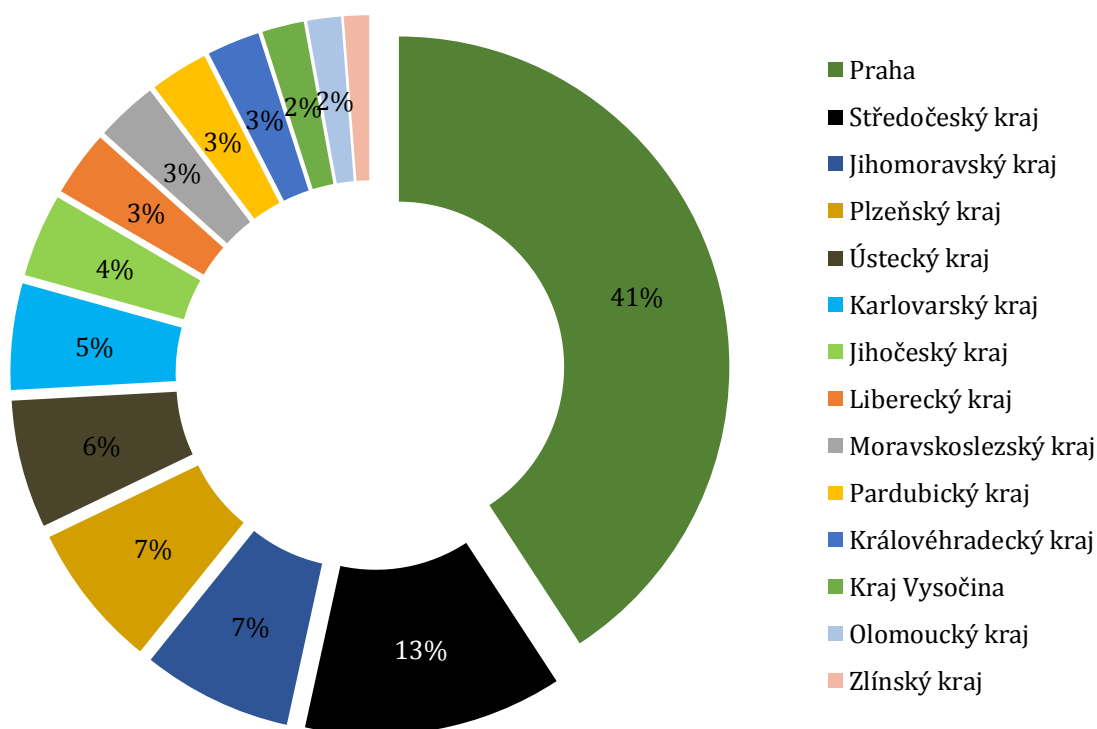
Celkem absolvovalo ve školním roce 2014/2015 předškolní vzdělávání 7 214 dětí (2 % s jiným než českým státním občanstvím, z toho bylo 1 370 dětí se Slovenským státním občanstvím a 7 214 dětí se státním občanstvím jiných zemí. Zdaleka nejvíce těchto dětí bylo v Praze, jak je vidět z následujícího grafu.

Počet dětí s jiným státním občanstvím v předškolním vzdělávání v krajích ČR

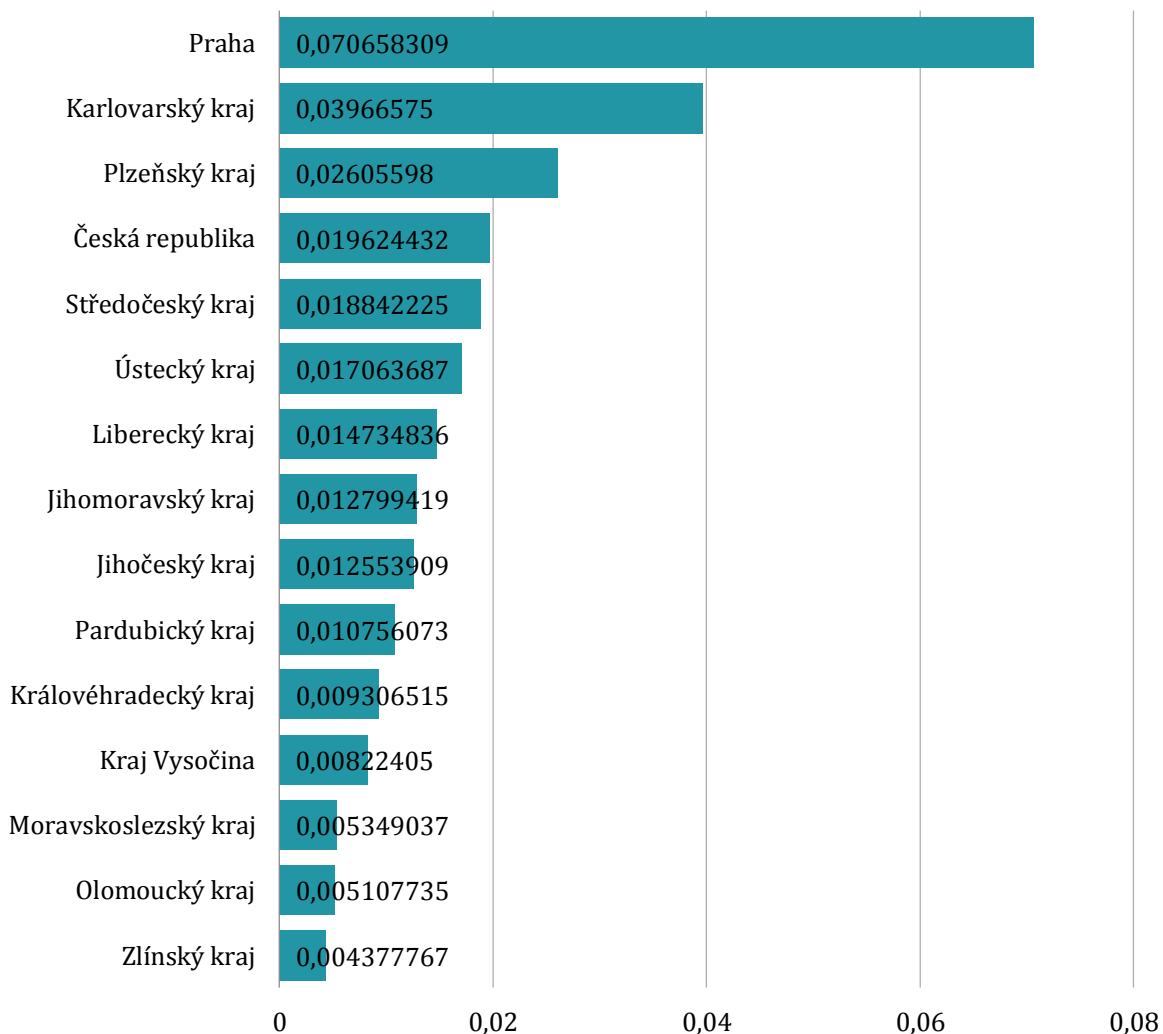
Jak je vidět z následujícího grafu, který zachycuje podíl krajů na celkovém počtu dětí s jiným státním občanstvím v předškolním vzdělávání v ČR, v předškolním vzdělávání v Praze absolvovalo předškolní vzdělávání 41 procent ze všech dětí s jiným než českým státním občanstvím. V předškolním vzdělávání v Praze a Středočeském kraji se vzdělávala více než polovina ze všech dětí s jiným než českým státním občanstvím v předškolním vzdělávání v ČR.

Podíl krajů na celkovém počtu dětí s jiným než českým státním občanstvím v předškolním vzdělávání v ČR

Více než sedm procent dětí absolvujících předškolní vzdělávání v Praze mělo jiné než české státní občanství, jak je vidět z následujícího grafu, ačkoli v celé ČR to byla dvě procenta.

Podíl dětí s jiným státním občanstvím na celkovém počtu dětí v předškolním vzdělávání v krajích ČR

Literatura a zdroje

AMNESTY INTERNATIONAL. Chce to více snahy: Etnická diskriminace romských dětí v českých školách [online]. 2015 [cit. 2015-05-29]. Dostupné z: <http://www.amnesty.cz/download/file/500>

ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. *TEMATICKÁ ZPRÁVA - Žáci vzdělávání podle RVP ZV – přílohy upravující vzdělávání žáků s LMP* [online]. 2014 [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: <http://www.csicr.cz/getattachment/9140af7c-eae6-425c-b097-c43938d885c4>

KLUSÁČEK, JAN. *Nálepkování dětí diagnózou mentální postižení v České republice*. Čosiv. [online] [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <https://www.dropbox.com/s/1ez153t8vw9zc8v/COSIV-analyza-mentalni-postizeni-data-2014.pdf?dl=0>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Roční výkazy o výkonu sociálně-právní ochrany dětí za rok 2013 v jednotlivých krajích ČR*. Není veřejně přístupné. Vyžádáno od MPSV.

PEKÁRKOVÁ, Simona a kol. *Nemoc bezmocných: lehká mentální retardace: analýza inteligenčního testu SON-R*. [Praha: Člověk v tísni, 2010], 1 CD-ROM. ISBN 978-80-87456-05-7.

STATISTICKÁ ROČENKA ŠKOLSTVÍ 2014/2015 - VÝKONOVÉ UKAZATELE. Tabulka C1.10 Základní vzdělávání – žáci/dívky, cizinci podle druhu pobytu – podle státního občanství. *Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy*. [online]. [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>.